

Jászi Oszkár

MILYEN A NAGY ELNÖK?

Babarczy Eszter fordítása

Hogy az ember értelmesen donthessen a mostani elnökválasztáson, tehát nem a családi hagyományokat vagy a csoport-előítéleteket, hanem tudatos céljait és dédelgetett eszméit tartva szem előtt, ahhoz számos lényeges kérdést tisztáznia kell. Ezek közé tartozik az is, amit Wilkins elnök elemzett, azazhogy miért és hogyan lehet szavazni. Fenn professzor megvizsgálta a pártprogramokat. Geiser professzor tisztázta, melyek a valóságos kérdések, tehát a programok azon részei, amelyek ténylegesen is megvalósulhatnak. A három vezető párt képviselői beszéltek azokról az osztályokról, csoportokról és érdekekről, amelyek saját politikai szervezetcük irányultságát meghatározzák. Van azonban még egy kérdés, s ez lenne az én feladatom ma délelőtt, hogy ugyanis vajon a jelöltek rendelkeznek-e egy jó, sőt talán nagy elnök tulajdonságaival.

Mivel azonban még kezdő vagyok az amerikai állampolgárságban, nem ismerem megfelelő mélységben jelöltjeink emberi tulajdonságait, s ezért némi szerénytelenségre vallana részemről, ha Hoover, Rooseveltt vagy Thomas urak pszichoanalízisébe kezdenék. Ehelyett *in abstracto* fogom kezelni problémánkat, elméleti szinten, oly módon, hogy lefestem önöknek egy általam ideálisnak tartott elnök képét, s az már önökre vár, hogy megállapítsák, milyen mértékben közelítik meg a jelöltek ezt az eszményt.

Manapság természetesen sokan úgy vélik, hogy a személyiség problémája olyan akadémikus probléma, amelynek komoly gyakorlati következményei nem is lehetnek, meg vannak ugyanis győződve arról, hogy a politikát végső soron a tömegek érdekei és érzelmei, az osztályharcok és a csoportharcok, nem pedig az erős és felvilágosult személyiségek határozzák meg. Azt hiszem, ez alapvető tévedés, éppolyan nagy tévedés, mint apáink vagy nagyapáink felfogása, akik a történelmet kizárólag magasztos eszmék és nagy személyiségek tükrében értelmezték. Az igazság az, hogy a tömegek érdekei és vágyai olyan nyersanyagot alkotnak, olyan változó tendenciákat, amelyeket a nagy államférfiak formálnak meg új struktúrák és intézmények segítségével, hogy a sokaság félig öntudatlan igényeit kielégítsék. Ez az Egyesült Államokban még fokozottabban igaz, mert a demokratikus uralom alatt álló országok közül nincs még egy, amelyben az államfő ilyen óriási tényleges hatalommal, a tudatos alakítás ekkora lehetőségével és igényével rendelkeznek. Mivel nem akadályozza a miniszteri felelősség intézménye, még egy renitenskedő Kongresszusra is rákényszerítheti akaratát, ha kellően erős és magnetikus egyéniség. Az angol király az amerikai elnökhöz viszonyítva pusztán dekoratív szimbólum, a Francia Köztársaság elnöke pedig egyszerű ceremóniamester. Még Anglia miniszterelnökének és Németország kancellárjának (az alkotmányos köztársaságra és nem a jelenlegi katonai diktatúrára gondolok) is sokkal kevesebb hatalma van, mint az Egyesült Államok elnökének.

Nézzük meg tehát, miféle jellemvonásai vannak egy nagy államférfinak a pszichológia tanítása és a történelem tanúsága szerint. Nagyon régi kérdés ez, és sokan foglalkoztak vele a legnagyobb gondolkodók közül. Már a politika tudományának atyja,

Platón is ezt mondta: „Amíg nem a filozófusok lesznek királyokká, vagy amíg e világ királyai és fejedelmek nem rendelkeznek a filozófia szellemével és erejével, addig a polgárokat semmi sem védi meg a bajaiktól.” Van ebben a megállapításban egy alapvető igazság, ha figyelembe vesszük, hogy Platón filozófuson nem az olyan embereket értette, akiket manapság filozófusnak nevezünk, hanem valami egészen mást. Később Machiavelli A FEJEDELEM-ben szintén leírta az ideális uralkodó jellemzőit, s abban az időben nagy népszerűségnek örvendtek azok a könyvek is, amelyek az úgynevezett „keresztény fejedelem” nevelésével foglalkoztak. Valami hasonlóra gondolok én is, amikor megpróbálom saját korunk feladatainak és szükségszerűségeinek fényében bemutatni a nagy államférfi jellemzőit.

Hogy a rendszeresség, a statisztikai adatok és a diagramok iránti amerikai előszeretnek is eleget tegyek, azt mondhatnám, hogy *nyolc* olyan mindenekfelett fontos jellemvonást látok, amelyek hiányában nem lehet az emberből igazi, tökéletes államférfi. Kihagytam azonban osztályozásomból egy abszolút szükséges vonást, a legeslegfontosabbat, mert ez minden valóban hasznos és kreatív foglalkozás alapja. Ez a személyes integritás és tisztaság. Felteszem, hogy jelöltjeink egyenlő mértékben rendelkeznek e tulajdonságokkal, ezt nem szükséges tehát külön hangsúlyoznunk. Csak azokkal a tulajdonságokkal fogok foglalkozni, amelyek eltérő mennyiségben jelennek meg a politika egyenletében.

A nagy államférfi *első* jellemvonása: őszinte rokonszenv a társadalom szenvedői és kisemberei iránt. Nem tisztán humanitárius attitűdre gondolok. Ne feledjük el, hogy a legdinamikusabb réteg mindig a társadalom legalsó rétege. Ez az új forradalmak, a nagy reformok és a tragikus felkelések méhe. Itt lép fel igazán az alantas és végzetes demagógia veszélye. Egy nagy vezető megpróbálja tudatosítani, megszervezni és együttműködésre készíteni ezeket az erőket. Ma e probléma helyes kezelése nem kevesebbet jelent, mint nyugati civilizációnk megmentését.

A *második* vonás a konstruktív képzelőerő. A nagy államférfi, ahogy a nagy művész is, intuitív képet alkot magának egy jobb harmóniáról, egy nemesebb szintézisről s egy ragyogóbb jövőről. A nagy államférfi a társadalmi evolúció eszköze. Elméjében már jelen vannak a még csak eljövendő dolgok, s azért küzd, hogy ezek megvalósuljanak.

A *harmadik* vonás a szintézisalkotó képesség. A nagy államférfi maga ritkán szakértő, olyan ember azonban, aki képes korának legjobb szakértő elméit mozgósítani saját építőmunkájához. Míg a szakértő többnyire szerelmes saját kutatásainak apró részleteibe, s szem elől téveszti a világ teljes bonyolultságát, és ezért gyakran nem látja a fától az erdőt, a nagy politikai vezető mindig érzi a társadalmi erők egységét és annak szükségességét, hogy az eltérő, gyakran ellentmondásban álló elemeket összeegyeztesse, amikor a reformokat és az új intézményeket megalkotja. A nagy politikus képes arra, hogy – a megfelelő pillanatban és a megfelelő kérdésben – megkérdezze a szakértők véleményét, s különbséget tud tenni a becsületes szakértők és a partikuláris érdekek megfizetett ügyvédjei között.

A *negyedik* vonás elképzelésének realizmusa. Ha a politikus tisztán idealista, elveszett. Képesnek kell lennie arra, hogy helyesen becsulje fel a társadalomban ténylegesen jelen lévő erőket, mert csak így remélheti, hogy meg tudja változtatni ezeknek az erőknek az egyensúlyát. Senki sem fejezte ki szebben ezt az igazságot, mint Henri Bergson legújabb munkájában, amely az idealizmus és a materializmus ellentétével foglalkozik, amikor e kettőt e szavakkal békítette össze: „Azért kell foglalkoznunk az anyaggal, hogy megszabadulhassunk tőle.”

Az *ötödik* kvalitás az egyensúlyérzék. A valódi államférfi a kompromisszumok em- bere. Tudja, hogy még a legradikálisabb reform sem lehet más, mint a jelen és a jövő kompromisszuma. Másképpen csak ideál volna s nem valóság. Ez a különbség a nagy államférfi és a nagy próféta, Cavour és Mazzini, Bismarck és Fichte, Lenin és Marx között.

A *hatodik* jellemvonás a bátorság. A valódi államférfi egyedül is a helyén marad, ha szükséges, a válságos órákban. Nemcsak érzékelnie és követnie kell a közvéleményt, de néha szembe is kell helyezkednie vele, ha úgy érzi, hogy a kétségbeesés, a gyűlölet vagy a félelem hangja szól belőle.

A *hetedik* vonás az emberismeret. A nagy államférfi ismeri az emberi természetet, és tud bánni vele. Bizonyos értelemben persze ki kell elégítenie párthíveinek egoiz- musát, de fontos és felelősségteljes küldetést sosem bízhat kisszerű vagy silány ember- re. A régi mondás, hogy madarat tolláról, embert barátjáról ismerhetni meg, az elnök esetében fokozottan igaz. Ezenkívül nem szabad, hogy kizárólag saját párteberekivel vegye körül magát. A valódi vezető kibírja a kritikát.

A *nyolcadik* vonás a realizmusból következik, amelyet már hangsúlyoztam, de amely- nek a mai időkben egy sajátos alkalmazási területe is van. A nagy elnök őszinte inter- nacionalista kell hogy legyen. Oly sokszor visszaéltek azonban e szóval, hogy köze- lebről is szeretném megmagyarázni, mit értek rajta. Nem az teszi az internacionalis- tát, hogy valaki sokat utazik. Többnyire attól sem lesz valaki internacionalista, ha ott- hon érzi magát a nagy nemzetközi luxushotelek divatos halljaiban, ez többnyire az élőködők, néha a gazemberek jellemzője. Egy olyan ember, aki idegen országokban szerezte a millióit, nem szukségszerűen internacionalista, lehet, hogy csak ravasz üz- letember. Kant sosem hagyta el saját kis egyetemi városát, Königsberget, s mégis ő volt talán minden idők legnagyobb világpolgára. Ki az igazi internacionalista tehát? Az az ember, aki érzi, hogy olyan világban él, amely az egység felé halad, aki érti, védi és segíti az egységre törekvő erőket, aki tudja, hogy ma egyetlen jelentős ügyet sem lehet szigorúan nemzeti alapon megoldani. Ugyanakkor megvetéssel fogja kezelni a szentimentális pacifistáknak a világállam vagy az egyetemes béke azonnali megvaló- sítását hirdető szlogenjeit. Tudja, mennyire megosztott, bizonytalan és veszélyes ez a mai világ. Szilárdan áll ennek a megkínzott, diszharmonikus világnak a talaján, amely gyűlölettel, bizalmatlansággal és gyanakvással van teli, hogy megtalálhassa a valódi utakat, amelyek elvezetnek egy távoli egyesítéshez.

Igy fest szerintem, kedves barátaim, a nagy elnök arcképe. Jól tudom, leírásom hi- ányos. Némelyikük talán meglepődik azon, hogy nem vettem fel a listámra azt a kva- litást, amelyet oly sokszor hangsúlyoznak, a nagy vezető magnetikus személyiségét. Szándékosan hagytam ezt el, mert az úgynevezett magnetikus személyiség azoknak a vonásoknak az összességéből kell következnie, amelyeket bemutatam. Máskülönb- több baj származik belőle, mint haszon. Egy Billy Sunday vagy egy Jimmy Walker magnetikus személyisége nem jó ajánlólevél, ha esetleges elnökké választásukat tart- juk szem előtt. Természetesen a politikai és társadalomtudományokban sosem alkot- hatunk olyan szigorú és jól körülhatárolt osztályozási rendszereket, mint a termé- szettudományban. Mégis azt gondolom, hogy az én általánosításaim alkalmasak arra, hogy az államférfi legmagasabb rendű feladatainak mércéjeképpen szolgáljanak. Ha megvizsgálják a jelöltek életét, közéleti tevékenységét, barátaik és ellenségeik megnyi- latkozásait, nyilvános beszédeiket és magánbeszélgetéseiket, közelebb kerülhetnek az értelmes szavazás nehéz feladatához.